Sudan’da El-Faşir’in Düşüşü ve Derinleşen Bölünme Senaryosu

Savaşın Kırılma Noktası: El-Faşir’in Düşüşü

Nisan 2023’te başlayan iç savaş, Sudan Silahlı Kuvvetleri (SAF) ile BAE destekli Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK) arasındaki güç mücadelesi olarak Sudan’ı bir kez daha bölünme noktasına getirdi. Bu süreçte, Sudan’ın batısındaki Kuzey Darfur eyaletinin merkezi El-Faşir’in 26 Ekim 2025’te HDK tarafından ele geçirilmesi, savaşın en kritik kırılma noktalarından biri olarak öne çıktı. Bu gelişme, hem askeri dengeleri hem de ülkenin siyasi coğrafyasını köklü biçimde değiştirecek bir dönüm noktası olarak değerlendiriliyor.

Yaklaşık 18 ay süren El-Faşir kuşatması boyunca 300 binden fazla sivil açlık ve hastalıklarla mücadele etti; HDK tarafından bölgeye temel insani yardımların girişi engellendi. El-Faşir’in düşüşü, yalnızca SAF’ın Darfur’daki son savunma hattının çökmesi anlamına gelmiyor; aynı zamanda Sudan’ın siyasi bütünlüğüne dair umutların da zayıfladığını gösteriyor. Birleşmiş Milletler verilerine göre, kuşatma süresince en az 1 milyon kişi El-Faşir’den göç etmek zorunda kaldı.

Sudan Kara Kuvvetleri Komutanı ve Geçiş Dönemi Egemenlik Konseyi Başkanı General Abdulfettah el-Burhan, 27 Ekim 2025 Pazartesi günü yaptığı açıklamada, ordunun Kuzey Darfur’un merkezi El-Faşir’den kontrollü bir şekilde çekilme kararı aldığını duyurdu. Burhan, bu adımın HDK’nin sivillere yönelik sistematik saldırılarını ve yıkımı derinleştirmesini önlemek amacıyla atıldığını belirterek, çekilmenin askeri bir geri adım değil, insani kaygılarla alınmış stratejik bir karar olduğunu vurguladı.

HDK’nin Yükselişi ve Fiili Bölünme Dinamiği

Kuzey Darfur’un büyük kısmında kontrol sağlayan HDK, Sudan’da yeni bir otorite alanı inşa etmeye yöneliyor ve ülkeyi doğu-batı ekseninde iki farklı yönetim modeline sürüklüyor. El-Faşir’in düşüşü, HDK’ye yalnızca askeri değil, siyasi meşruiyet de kazandırabilir. Zaten uzun süredir uluslararası arenada çelişkili bir temsiliyet durumu yaşanıyor. HDK lideri Muhammed Hamdan Dagalo (Hemedti), Darfur merkezli bir yönetim yapısı kurmaya yönelmiş ve bölgeyi “kurtarılmış topraklar” olarak tanımlamaya başlamıştı.

Sudan ordusu ise kuzey ve doğuda savunma hatlarını güçlendirmeye çalışıyor; ancak ikmal yollarının HDK tarafından kesilmesi, orduyu stratejik olarak sıkıştırıyor. Bara kentinin de HDK tarafından ele geçirilmesi, Hartum ile Kuzey Darfur arasındaki kara bağlantısını koparark SAF’ın hareket kabiliyetini büyük ölçüde sınırlandırdı. Uydu görüntüleri, Kuzey Darfur’daki birçok bölgenin HDK kontrolünde olduğunu doğruluyor. HDK’nin vergi toplama, yargı ve idari yapı oluşturma girişimleri, fiili bir devletleşme sürecinin işaretleri olarak değerlendiriliyor.

Hızlı Destek Kuvvetleri’nin (HDK) çekirdek yapılanması, Darfur’un Arap kökenli Rizeigat kabilesine, özellikle de Abbala koluna dayanıyor. Bu kabilesel köken, HDK’ye hem yerel düzeyde toplumsal meşruiyet, hem de bölgesel ölçekte hareket kabiliyeti kazandırıyor. Özellikle Çad, Nijer ve Orta Afrika Cumhuriyeti gibi komşu ülkelerde aşiret temelli bağların sürmesi, örgütün sınır ötesi lojistik ve insan kaynağı akışını kolaylaştırıyor.

HDK’nin komuta yapısında Dagalo ailesinin belirleyici etkisi dikkat çekiyor. Muhammed Hamdan Dagalo (Hemedti) hareketin siyasi ve askeri liderliğini yürütürken, kardeşi Abdulrahim Dagalo, teşkilatın ikinci komutanı olarak öne çıkıyor. Ailenin diğer fertleri de mali, lojistik ve saha koordinasyonu gibi alanlarda görev almakta; bu durum, HDK’yi aile merkezli bir güç odağı haline getiriyor.

Bununla birlikte HDK, yalnızca Dagalo ailesi ya da Rizeigat kabilesine dayanan kapalı bir yapı olarak varlığını sürdürmüyor. Teşkilata katılım; Mahamid, Mahariya, Beni Halba, Missiriya, Taisha ve Salamat gibi diğer Arap kabilelerinden gelen unsurların yanı sıra, ekonomik gerekçelerle silah altına giren çok sayıda genç aracılığıyla da genişliyor. Böylece HDK, etno-sosyolojik olarak çeşitlenen, ancak ekonomik ağlar ve aşiret sadakatleri üzerinden şekillenen bir milis organizasyonuna dönüşüyor.

Tarafların Liderliği ve Dış Destek Dinamikleri

Sudan iç savaşı, iki farklı askeri-siyasi geleneği temsil eden liderlerin kişisel rekabetiyle şekilleniyor: General Abdulfettah el-Burhan ve Muhammed Hamdan Dagalo (Hemedti).

Bu rekabet yalnızca bir güç mücadelesi değil, Sudan'ın tarihsel kimlik ve otorite krizinin de yansımasıdır.

General Abdulfettah el-Burhan, klasik Sudan Silahlı Kuvvetleri geleneğini temsil etmektedir. Kurumsal devlet yapısını, ulusal birliği ve merkezi otoriteyi koruma iddiasıyla hareket eden Burhan, özellikle Mısır'la kurduğu stratejik ilişki üzerinden uluslararası meşruiyetini güçlendirmeye çalışmaktadır. Hartum merkezli devlet bürokrasisi ve kuzey ordusunun desteğiyle, ülkeyi yeniden sivil yönetime taşıma iddiasını sürdürmektedir.

Buna karşılık Muhammed Hamdan Dagalo (Hemedti), Darfur kökenli Cencevid milislerinden yükselen bir isim olarak öne çıkmaktadır. Hemedti'nin ailesi ve kabilesi, HDK'nin yalnızca Sudan içinde değil, Afrika'nın Sahil ve Sahra altı hattında da hareket kabiliyeti kazanmasını sağlamaktadır.

Cencevid kökenli milis ağları, Kuzey Darfur'daki etnik kimlik siyaseti üzerinden Hemedti'ye güçlü bir toplumsal taban kazandırmaktadır. Bu ağ, özellikle altın kaçakçılığı, sınır ticareti ve paralı asker faaliyetleri aracılığıyla HDK'nin finansal ve lojistik omurgasını oluşturmaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelen lojistik destek, Rusya ile yürütülen ticari ilişkiler ve bölgesel kabile bağları, Hemedti'nin paramiliterden devlete evrilen bir yapı kurma sürecini hızlandırmaktadır.

Cencevid milislerinin kökeni, 2000'li yılların başında Kuzey Darfur'daki isyanların bastırılmasına dayanmaktadır. Dönemin Sudan Devlet Başkanı Ömer el-Beşir'in devlet mekanizmasına entegre ettiği bu ağ, bugün Sudan sınırlarının çok ötesine uzanmıştır. HDK'nin dış kaynaklı finansmanı ile kabile temelli insan gücü birleştiğinde, klasik orduya kıyasla daha esnek fakat daha dağınık bir savaş gücü ortaya çıkmaktadır. General Burhan'ın kurumsal ordu disiplini ile Hemedti'nin kabile tabanlı gücü arasındaki fark, Sudan iç savaşını yalnızca siyasi değil, sosyolojik bir bölünme haline getirmiştir.

Bölgesel Aktörler ve Vekâlet Dengesi

Sudan'daki savaş, Afrika Boynuzu'nu küresel güçlerin çıkar çatışmasının merkezine yerleştirmiştir. BAE, Mısır, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa ve ABD'nin farklı saiklerle devreye girmesi, krizi çok katmanlı hale getirmektedir. Sudan'daki iç savaş, yalnızca yerel güçlerin mücadelesi değil; aynı zamanda bölgesel ve küresel rekabetin yansımasıdır.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), HDK'ye sağladığı finansal ve lojistik destekle çatışmanın en belirgin dış aktörüdür. Altın ticareti ve paralı milis desteği üzerinden sahada güçlü bir etki alanı oluşturmuştur. Mısır, SAF'ı stratejik bir güvenlik tamponu olarak görmekte ve güney sınırında istikrarı koruma refleksiyle hareket etmektedir. Kahire, aynı zamanda Washington merkezli diplomatik girişimlerde kilit bir ara bulucu konumundadır.

Rusya, Kuzey Darfur'daki altın sahaları üzerinden ekonomik nüfuz tesis etmekte ve dolaylı biçimde HDK ile temasta olduğu değerlendirilmektedir. Çin, Sudan'ın en büyük petrol ve altyapı yatırımcılarından biri olarak uzun vadeli ekonomik istikrarı önceliklendirmekte; tarafsız ama pragmatik bir çizgi izlemekte, Kızıldeniz hattındaki enerji güvenliğini koruma amacıyla diplomatik girişimlerini artırmaktadır.

İngiltere, krizin büyümesinin Sahil kuşağı ve Mısır üzerinden Avrupa'ya yeni göç dalgaları oluşturmasından endişe duymakta; insani yardım ve diplomatik baskı araçlarını kullanarak barış sürecini desteklemeye çalışmaktadır. Fransa, Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti üzerinden Darfur hattına dolaylı biçimde dahil olmakta; Sahil bölgesindeki güvenlik çıkarlarını korumak amacıyla HDK'nin ilerleyişini yakından izlemektedir.

ABD, Dörtlü Grup (ABD, Mısır, Suudi Arabistan, BAE) aracılığıyla bir dizi diplomasi faaliyeti yürütmektedir.

BAE ise sürecin başından bu yana doğrudan Hızlı Destek Kuvvetleri'nin (HDK) yanında olmuş ve özellikle El-Faşir ile Bara'nın ele geçirilmesi gibi kritik gelişmelerde Hemedti'nin elini güçlendirecek biçimde rol oynamıştır.

BAE ve Rusya'nın altın ticareti üzerinden sağladığı gelir, HDK'nin finansal bağımsızlığını güçlendirmektedir. Çin'in 2025 ortasında Port Sudan'da başlattığı lojistik üs girişimi, Kızıldeniz güvenliği açısından stratejik önem taşımaktadır.

Geçtiğimiz hafta Sudan Dışişleri Bakanı'nın Washington'a davet edilmesi, diplomatik sürecin askeri gelişmelerle paralel ilerlediğini göstermektedir. Bakanın, ziyareti sırasında HDK ile doğrudan görüşme niyetlerinin olmadığını açıklamasının hemen ardından El-Faşir ve Bara'nın düşmesi, sahada fiziki baskı mekanizmalarının da devreye girdiğini işaret etmektedir.

2011'de referandumla Güney Sudan'ın ayrılmasıyla bir kez bölünen Sudan, bugün yeniden benzer bir kırılma eşiğinde bulunuyor. 2023'ten bu yana süren iç savaş, yalnızca askeri dengeleri değil, ülkenin toprak bütünlüğünü de derinden sarsmış durumda. Mevcut çatışma dinamikleri, özellikle Darfur ve Kordofan gibi bölgelerde fiili ayrışma eğilimlerinin güçlendiğine işaret ediyor.

İnsani Krizin Derinleşmesi

Sudan'da dünyanın en büyük yerinden edilme krizi yaşanmaktadır. Açlık, salgın hastalıklar ve etnik temizlik suçları, insani felaketi her geçen gün derinleştirmektedir.

Savaş üçüncü yılına girerken, on binlerce kişi hayatını kaybetmiş, 12 milyondan fazla insan yerinden edilmiştir. Son gelişmelerin merkezi olan El-Faşir ve çevresindeki topluluklarda açlık oranı kritik seviyeye ulaşmıştır.

Kuzey Darfur'daki etnik topluluklar — Fur, Masalit ve Zaghawa — saldırılarda ağır kayıplar vermiştir. Cinayet, cinsel saldırı, kaçırma ve zorla yerinden edilme vakaları sistematik hale gelmiştir. BM'nin sahadaki varlığı güvenlik riski nedeniyle ciddi biçimde azalmış, insani yardımların çoğu bölgeye ulaştırılamamaktadır.

Ülkede 16 milyonu çocuk olmak üzere 30 milyondan fazla kişi (Sudan nüfusunun %64'ü) acil insani yardıma ihtiyaç duymaktadır. UNICEF verilerine göre 2025 itibarıyla Sudan'da 7 milyon çocuk akut yetersiz beslenme riskiyle karşı karşıyadır. Dünya Gıda Programı (WFP) ise El-Cuneyne ve El-Faşir hattında yardım tırlarının engellendiğini bildirmiştir. El-Faşir ve çevresinde katliam niteliğinde saldırıların yaşandığı da çeşitli görüntülerle belgelenmektedir.

Türkiye'nin Rolü ve Kızıldeniz Güvenliği Perspektifi

Türkiye, kriz boyunca hem SAF hem de sivil aktörlerle diyalog kurarak diplomatik dengeyi koruyan az sayıdaki bölgesel güçten biri olarak öne çıkmaktadır. Ankara, tarihsel ve kültürel bağlarını koruyarak Sudan'da istikrarın yeniden tesisine yönelik çok katmanlı bir politika izlemektedir. Sevakin Adası ve Kızıldeniz hattındaki stratejik varlığı, Türkiye'nin bölgesel güvenlik vizyonunun somut yansımasıdır.

Türk iş birliği kuruluşları ve STK'lar, özellikle Kuzey Darfur ve Hartum hattında insani yardım faaliyetleri yürütmekte; sağlık, barınma ve gıda desteği sağlamaktadır.

Sudan'ın Geleceği: Parçalanma mı, Yeniden İnşa mı?

El-Faşir'in düşüşü, Sudan'ın bir kez bölünme sürecini hızlandırma ihtimalini gündeme getirmiş ve Afrika Boynuzu'nun jeopolitik dengelerini yeniden tanımlamıştır. HDK'nin Kuzey Darfur üzerindeki hâkimiyeti, Sudan'ı fiilen iki farklı otoritenin yönettiği bir ülke konumuna taşımıştır. Bu tablo, yalnızca Sudan'ın iç yapısını değil, bölgesel güvenlik mimarisini de sarsmaktadır.

Uluslararası toplum, çatışmaların durdurulması, insani yardımların engelsiz ulaşımı ve kapsayıcı bir siyasi geçiş sürecinin başlatılması için koordineli adımlar atmak zorundadır.

Sudan'ın geleceği, askeri denklemlerle değil; diplomatik diyalog, bölgesel iş birliği ve sürdürülebilir kalkınma temelleriyle şekillenmelidir. Ancak mevcut tablo, bu hedeflerden oldukça uzaktır. Her savaşta olduğu gibi en büyük bedel ise yine siviller tarafından ödenmektedir.